

KÜRESELLEŞMEYE KARŞI SOSYAL DEVLET

Osman Gümüő

Hak-İő Bursa İl Temsilcisi

İlimizde ilk kez böylesine önemi bir konuda sempozyum düzenlenmesine vesile olan Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü öğretim görevlilerine ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarız.

Dünya ekonomisi 21. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hızlı bir değişim sürecine girmiőtir.

Bu süreçte kavramlar hatta uygulanan politikalar hızla kabuk deđiőtirmeye başlamıőtır.

Bu deđiőime damgasını vuran olay ise “küreselleşme” ve çevresine dalga dalga yaydığı etkilerdir.

Küreselleşme süreci siyasi, sosyal, ekonomik birçok alanı etkisi altına almıő, toplumları ve bireyleri derinden etkilemiőtir.

Ülkelerin ekonomi politikaları küreselleşmenin kaçınılmazlığı tezine göre belirlenmeye başlamıő, ne anlama geldiği belli olmasa da fırsatları ve tehditleriyle beraber “*Küreselleşmeye uyum*” birçok ülke için adeta varlığını sürdürebilmenin temel koőulu olarak görülür hale gelmiştir. *Özellikle geliőmekte olan ülkeler açısından küreselleşme sürecine uyum, IMF ve Dünya Bankası kaynaklı “Yapısal Uyum Politikaları”nın yaőama geçirilmesi ile eő tutulmaya başlamıőtır.*

Bu insan boyutu olmayan programlarda hak, eőitlik ve adalet gibi konular ihmal edilmiőtir. Aslında ihmal edilmemiő, istenilmemiőtir. Çünkü “sızıntı ekonomisine” gönülden inanılmıőtır. Sızıntı ekonomisinin çarpık felsefesine göre büyümenin faydaları eninde sonunda zayıf kesimlere sızıntı olarak da olsa ulaőacaktır.

Ancak bu felsefeye göre oluőturulan uyum programlarının uygulandığı yıllar sosyal adalet açısından çarpıklığın tüm boyutlarıyla derinleőtiđi yıllar olmuőtur.

Kısacası süreç haksız, eőitsiz, hatta adaletsiz iőlemiőtir.

Zaten küreselleşme ve yapısal uyum konularının yürütücülerini dahi bu eőitsizliđi itiraf etmek zorunda kalmıőlardır.

Dahası yalnızca itiraf etmekle kalmayıp, politika önermelerinde düzeltmelere gitmek zorunda kalmıőlardır. Nitekim son yıllarda uyum programlarında insancıl bir söylem yavaő yavaő ön plana çıkmaya başlamıőtır.

Bunun için geç kalınmıőtır.

Uyum politikalarına takılan “insancıl söylem maskesi” küreselleşmenin kirliliğini kapatmaya yetmemektedir

Dünyada milyarlarca insan yoksulluk sınırında yaşıyor, Milyonlarca insan açlık ve kötü beslenmeyle karşı karşıya, kadınlar, gençler ve engellilere yönelik sorunlar devam ediyor.

Diğer taraftan tüm ülke gündemlerinin ilk sıralarında yer alan işsizlik ve istihdam yaratamama sorunu son yıllarda daha önemli bir hale gelmiştir. Diğer önemli bir sorun ise çalışan yoksulluğudur.

Küreselleşme, rekabeti şiddetlendirmiştir.

Artan rekabetin getirdiği “ucuz, kaliteli ve istenilen zamanda ve miktarda üretim” anlayışı, firmaları daha ucuz üretebilmek için ürün maliyetlerini ve özellikle de işgücü maliyetlerini azaltmaya yöneltmiştir.

Yani ILO'nun her yerde çalışanlar için sağlamaya çaba gösterdiği sosyal adaletin temel unsurlarından olan insan haklarına saygı, yeterli yaşam standartları, insanca çalışma koşulları, istihdam olanakları, ekonomik güvence yok sayılmaktadır.

İşte bu anlayışın sonucunda, Ülkemizde de asgari ücretin düşük oluşu, güvencesiz esnek çalışma, geçici istihdam, kıdem tazminatı, işgücü maliyetleri gibi konular IMF ve Dünya Bankası tarafından her fırsatta dillendirilmekte ve tartışmaya açılmaktadır. Bu da sızıntı ekonomisinin ülkemizdeki yandaşlarının işine gelmektedir.

Anayasasının 2. maddesi ile “sosyal devlet” ilkesini benimsemiş olan Ülkemizde de durum dünyadan farklı değil...

- Düşme eğiliminde olsa da hala işsizlik sorunumuz devam ediyor.
- Gençler ve kadınlar teşvik uygulamalarına karşı işgücü piyasasına girişte engellerle karşılaşılıyor,
- Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanımında büyük sıkıntılar yaşanıyor,
- Kayıtdışı sorunumuz devam ediyor,

Son yıllarda siyasi ve ekonomik istikrara rağmen çalışma hayatı odaklı yaşadığımız sorunlar tek başına ekonomik büyümenin istihdam sağlamadığını yoksulluğun azaltılmasına istenilen düzeyde katkı sağlamadığını göstermiştir.

Ne Yapılması Gerekliyor?

Anayasamızın 2. maddesinde açıkça vurgulanan “sosyal devleti” ilkesinin kavramsal olmaktan çıkarılıp, işlevsel bir niteliğe büründürülmesi gerekiyor.

Sosyal devlet; genellikle bireylerin sosyal durumlarıyla, refahlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı ödev bilen devlet diye tanımlanmaktadır.

Böyle bir tanımlama, Batı toplumlarında çoğunlukla “refah devleti” denilen devlet anlayışından pek farklı değildir.

Sosyal devletin düşünsel arka planında birey ve ihtiyaçları yer almaktadır.

Ülkemiz Anayasasının 2. maddesi ile sosyal devlet ilkesini benimsemiş olmasına rağmen bugün Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin halkın tüm sosyal ihtiyaçlarını etkin ve verimli şekilde karşılayabildiğini söyleyebiliyor muyuz?

Bunu söylemek oldukça güçtür. Bunun nedeni yine sosyal devlet ilkesinin benimsendiği Anayasamızdır.

Anayasamız, başlangıcında yer alan sosyal hukuk devleti olma ilkesini, olgusunu, fikrini karşılayan bir yapıda değildir.

Anayasamızda sosyal devlete, sosyal adalete ve refah toplumuna ilişkin birçok kavram kullanılmış olmasına rağmen bu kavramların karşılığı bulunmamaktadır.

Yine Anayasamızın 65. maddesinde yer alan “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” hükmü sosyal devleti modası geçmiş gibi gören anlayışlara ve politik görüşlere imkan sağlamaktadır.

Böyle bir düzenleme bütün hükümetlere kaytarma-erteleme-öteleme yetkisi de vermektedir.

Ülkemizde içi doldurulamamış, felsefesi hala anlaşılammış sosyal devlet kavramı sürekli telaffuz edilmesine rağmen, kimi kesimlerce modası geçmiş bir yapı olarak da nitelendirilmektedir.

Gereklerini tam olarak yaşamadığımız, felsefesini anlayamadığımız bir şeyin modasının geçtiğini söyleyemeyiz.

Eğer bazı iddiaları ortaya atacak, bazı tartışmalar yapacaksak bunların ayaklarının yere sağlam basması gerekmektedir.

Sosyal devleti yok etme olgusu üzerine oturduğumuz bu tarz söylemler yerine, hep birlikte aktif bir refah devletini güçlendirmeye çalışmalıyız.

Asgari Ücretin birey ve ailesinin yaşamsal ihtiyaçlarına göre belirlenmesine yönelik Türkiye'nin şerhinin kaldırılması gerekiyor.

Bugün ülkemizde sadece bireye göre asgari ücreti belirleyerek, asgari ücretin ana fikrinden, geliş sebebinden uzaklaşıyor, onu maliyet unsuru içinde ekonomik bir meta olarak değerlendirilmesine neden oluyorsunuz.

Bu da sosyal devlet ve sosyal adalet kavramından uzaklaşmanıza neden oluyor. Oysa asgari ücret yoksullukla mücadelede, insanların yaşam standartlarını yükseltmede kullanılan uluslararası kabul görmüş bir enstrümandır. Sosyal devletin bir gereğidir.

Haksız rekabetle, yoksullukla, gelir adaletsizliği ile mücadele etmenin en önemli enstrümanı olan toplu iş sözleşmesi ve örgütlenme haklarının önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Ekonomik hedeflerle, büyüme hedefleriyle sosyal gelişme hedeflerinin örtüştürülmesi gerekiyor.

Son yıllarda kimi kesimlerce “*ekonomik gelişme olmadan işsizlik sorunu çözülemez*” gibi kulaklara hoş gelen sözlerin de yanlış olduğunu ortaya çıkmıştır.

İstihdamın ekonomik boyutunun yanında sosyal boyutunun da olduğu anlaşılmıştır.

Nitekim işsizlik, ekonomik sonuçları yanı sıra toplumsal bir sorundur.

İstihdam; üretim ve gelir yaratma yanında, sosyal bütünleşmenin de en önemli aracıdır. Sadece geçinebilmek için değil, toplumun bir parçası olabilmek, kendine saygı, güven ve gelecek için “iş” gereklidir.

Ancak bu işin “***İnsana Yakışır Saygın İş***” olması en önemli husustur.

Bu çerçevede çalışan insanların ve ailelerinin hak ettiği insan onuruna yaraşır saygın bir iş ve yaşamı sağlanmalıdır.

Küreselleşmenin, külfetleri kadar nimetlerinin de eşit dağıtıldığı, sadece ekonomik gelişmenin değil aynı zamanda da sosyal kalkınmanın da hedeflendiği, çalışma hayatı ile ilgili temel hakları koruyan, sosyal korumayı güçlendiren ve sosyal diyalogu yaygınlaştıran bir niteliğe dönüştürülmelidir.

Sadece yeterli düzeyde ücret sağlamakla kalmayıp, sosyal güvenlik, iş sağlığı güvenliği, cinsiyet eşitliği konuları dahil olmak üzere iyi çalışma şartları ve işyerinde söz hakkı, sendikal örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı da sağlayan bir işi ifade eden “insana yaraşır saygın iş” hedefinin ekonomik ve sosyal politikaların merkezinde mutlak suretle yer almasına özen gösterilmelidir.

Esnek çalışma, taşeronlaşma, sosyal ve sağlık ödemelerinin indirilmesi, düzensiz ve güvencesiz istihdam konusundaki katı görüşler ILO’nun saygın iş kararları doğrultusunda terk edilmelidir.

Sosyal diyalog ve işçi haklarına saygı sosyal ve ekonomik politikaların odağında yer almalıdır.

Bilindiği üzere sosyal diyalog, bir ülkede, ekonomik ve sosyal yaşamın aktörlerini bir araya getiren, toplumsal uzlaşma yolunu açan önemli bir süreci ifade etmektedir.

Sosyal diyalog sadece sosyal problemler ya da sosyal politika konularını içine alan dar bir kapsama sahip değildir. Aynı zamanda, bütün sosyal nitelikli konuların toplum üzerindeki etkilerini de değerleyen farklı bir süreçtir. Bu nedenle, sosyal korumadan eğitime, ekonomik kalkınmadan toplumsal değişim süreçlerine kadar uzanan geniş bir yelpazede varlık gösterir.

Dünyada yaşanan gelişmeler ve deneyimler ışığında ülkelerimizin etkin ve verimli işleyen bir işgücü piyasasına sahip olması için yeni öncelikler belirlememiz gerekiyor.

Diğer taraftan *Avrupa Sosyal Şartı’nın 30. maddesinde yer alan Asgari Gelir Desteği’ni uygulamaya koymamız gerekiyor.*

Bu hususların yanı sıra giderek artan taşeron işçilik uygulaması nedeniyle insan onuruna yaraşmayan çalışma şartlarının yaygınlaşması, gizli işsizlik, düzgün olmayan işlerin yaygınlığı, eğitim istihdam arasındaki bağın hala yeterince ku-

rulmamış olması, istihdam-güvence-güvenlik dengesinin sağlam bir temelde olmaması, asgari ücretin düşüklüğü gibi önemli sorunlar bulunmaktadır.

Ülkemiz işgücü piyasasına ilişkin sorunların çözümü, eksikliklerin giderilmesi için bütüncül bir yaklaşımla etkin politikalar ve araçların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Sosyal politikalar ve ilgili yasal düzenlemeler, uluslararası normlar ve standartlar doğrultusunda, ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme hedefleri ile istihdam bağı gözetilerek, sosyal koruma konseptleri ve Anayasada yerini bulan Sosyal Devlet olmanın gereği dikkate alınarak bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Bu çerçevede kapsayıcı, adil, akıllı ve sürdürülebilir bir SOSYAL MODEL geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Türkiye Sosyal Modeli; eğitim, mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme ile işgücünün istihdam edilebilirliğini artıran, işsizliği azaltan, iş yaratan, küresel rekabette karşılaştırmalı üstünlükleri öne çıkaran, istihdam dostu politikalar içermeli, temel sosyal hakların geliştirilmesini, insan onuruna yakışır düzgün işlerin artırılmasını, aile odaklı asgari yaşam standartlarının garanti altına alınmasını, demokratik temsil ve katılıma dayalı sosyal diyalogun kurumsallaştırılmasını, sosyal koruma sistemlerinin güçlendirilmesini, dezavantajlı kesimlerin sosyal içermesinin sağlanmasını incelemeli, cinsiyete duyarlı eşitlikçi bir yapıda ve ülkemizin kendi gerçeklerine uygun olmalıdır.

Sözlerime burada son verirken oldukça etkin ve verimli geçen bu toplantı için tekrar teşekkürlerimi sunuyorum, toplantıda dile getirilen görüşlerin ilgililerce göz önünde bulundurulmasını temenni ediyorum.